

Nr 59.

Ankom till riksdagens kansli den 4 april 1938 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående viss ändring i gällande bestämmelser om statsbidrag till nyodling och jordförbättring å ofullständiga jordbruk.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 84, av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande bestämmelser angående statsbidrag till nyodling och jordförbättring å ofullständiga jordbruk, att även innehavare av arbetarsmåbruk må äga rätt till bidrag.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna framställning, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning införskaffat yttrande över motionen från 1936 års egnahemsutredning.

1936 års egnahemsutredning, tillsatt den 30 december 1935, har att verkställa utredning och avgiva förslag rörande egnahemsverksamheten och andra med statens verksamhet på det sociala jordområdet sammanhängande frågor. Utredningen beräknar avsluta sitt uppdrag under 1938.

I sitt till utskottet avgivna yttrande har egnahemsutredningen till en början lämnat följande redogörelse för hithörande bestämmelser.

Gällande bestämmelser om villkoren för erhållande av ifrågasatt statsbidrag äro meddelade i kungörelsen den 12 oktober 1934 (nr 498) angående statsbidrag till jordförbättring å ofullständiga jordbruk med däri genom kungörelsen den 30 juni 1937 (nr 571) gjord ändring.

I syfte att åstadkomma förbättring och ändamålsenlig utveckling av sådana ofullständiga jordbruk, som på grund av ringa areal åker eller kultiverad betesmark eller på grund därav att den odlade marken är starkt stembunden eller består av mineralfattig myrjord icke giva brukaren erforderlig utkomst av jordbruket, må enligt § 1 i berörda kungörelse statsbidrag utlämnas i den ordning och under de villkor, som angivas i kungörelsen, såsom nyodlingsbidrag, stenröjningsbidrag, jordkörningsbidrag eller betesförbättringsbidrag. — Bland villkoren stadgas, att jordbrukets areal åker, inberäknat i förekommande fall den areal för vars uppodling till åker statsbidrag ifrågasättes, icke överstiger 10 hektar samt att lån eller bidrag av allmänna medel icke i

annan ordning beviljats för ifrågavarande nyodling, stenröjning, jordkörning eller betesförbättring.

Ifrågavarande statsbidrag tillkommo på förslag av 1925 års kolonisations-sakkunniga. I sin allmänna motivering anförde dessa sakkunniga, utom annat, följande:

De sakkunnigas allmänna uppdrag avsåge utredning av frågan om åtgärder i syfte att öka befolkningens möjligheter att genom erhållande av självständiga, bärkraftiga smärre jordbruk i vidgad omfattning vinna bärgning och sysselsättning. De sakkunniga hade från början riktat sin uppmärksamhet icke blott på frågor, som avsåge bildande av nya jordbruk och dylikt, utan även på spörsmålet om erforderlig utveckling av äldre, ofullständiga jordbruk. Den senare frågan vore av utomordentlig vikt. I vårt land finnes ett mycket stort antal jordbruk av den ringa omfattning, att de på grund av otillräcklig areal odlad jord icke gäve sina brukare arbete och utkomst. Det vore av vikt, att sådana ofullständiga jordbruk, som härtill ägde förutsättningar, kunde utvecklas till större bärkraft. Många av dessa vore i trängande behov av utvidgning och förbättring. Åtskilliga av de med allt för små jordbruk förenade olägenheterna bortföle vid något större jordbruk, såsom att bättre proportion ernåddes mellan byggnadskapitalet och jordvärdet, att dragarfrågan kunde ordnas på ett ekonomiskt lämpligare sätt, att jordbruksredskapen kunde bättre utnyttjas m. m. Då det minsta jordbruket merendels icke skänkte tillräcklig utkomst åt familjen, måste extra arbetsförtjänster oftast sökas utanför hemmet. Därvid komme småbrukarna att trängas med övriga arbetssökande, och särskilt under ogynnsamma konjunkturen för industrien och skogsbruket uppstode konkurrens om arbetstillfällena.

Vid igångsättandet av förevarande bidragsverksamhet anförde föredragande departementschefen (prop. 157 år 1927 sid. 5), att verksamheten avsåge utveckling av sådana äldre jordbruk, som på grund av ringa areal odlad jord icke skänkte sina innehavare full bärgning. Denna form av kolonisation, som alltså avsåge s. k. ofullständiga jordbruks utveckling till större bärkraft, vore — framhöll statsrådet — en angelägenhet av mycket stor samhällelig betydelse samt byggde på en praktisk och naturlig grund.

Bestämmelserna om arbetarsmåbrukslånerörelsen återfinnas i kungörelsen den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet, ändrad genom kungörelsen den 7 juni 1934 (nr 234). Vissa tillfälliga bestämmelser ha utfärdats genom kungörelsen den 18 juni 1937 (nr 395).

Arbetarsmåbrukslånet utlämnas för att skogsarbetare och därmed likställd arbetare må kunna förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av sådant förtjänstarbete, vilket icke kan anses giva erforderlig försörjning och sysselsättning. Enligt 10 § kungörelsen nr 331/1933 gäller, att lånet ej må utgå med högre belopp än som motsvarar kostnaderna för förvärv och färdigställande av lägenheten ifråga, dock högst 6,000 kronor. Med avseende på återbetalningen delas lånet i en amorteringsdel och en stående del, vilken sistnämnda del fastställles till belopp, motsvarande kostnaden för jordförvärvet jämte, i före-

kommande fall, den beräknade kostnaden för uppodling av så stort jordområde att lägenhetens sammanlagda åkerareal uppgår till ett hektar, dock högst till en tredjedel av hela lånet. Den stående delen må icke från långivarnas sida uppsågas till betalning annat än i vissa fall av förverkande av rätten till lånet. Amorteringsdelen skall från och med sjätte året efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet beviljats, återbetalas med en trettiondel årligen. Amorteringsdelen är räntefri. Å den stående delen skall efter amorteringstidens utgång gäldas ränta efter den räntefot, som Kungl. Maj:t bestämmer med hänsyn tagen till räntesatsen å den stående delen av egnahemslån för jordbrukslägenhet.

Enligt vad föredragande departementschefen uttalade i propositionen angående inrättandet av arbetarsmåbrukslånefonden (prop. 181 år 1933 sid. 24) avsågs, att arbetarsmåbrukslån skulle motsvara den verkliga kostnaden för lägenhetens inköp och iordningställande, däri inräknad kostnaden ej blott för lägenhetens bebyggande utan även för dess uppodling. Sociala jordutredningen, vars betänkande låg till grund för propositionen, hade föreslagit som lånemaximum 4,000 kronor. Departementschefen ansåg emellertid, att kostnaderna för inköp, uppodling och bebyggande av en med hänsyn till belägenhet, storlek och övriga omständigheter lämplig fastighet torde, även med iakttagande av omsorg och sparsamhet, ej alltid kunna hållas inom det av jordutredningen föreslagna beloppet 4,000 kronor utan att en ökning till 6,000 kronor syntes väl motiverad. Tilläggas må, att i 1938 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 8 p. 17) lånemaximum för arbetarsmåbruk med hänsyn till stegrade byggnadskostnader föreslagits skola höjas till 7,000 kronor.

I detta sammanhang bör framhållas, att ovan omförmälda bestämmelse om kostnad för odling av åker upp till ett hektar, såvitt egnahemsutredningen kan bedöma, avsetts innebära allenast, att vid lånets uppdelning i en stående del och en amorteringsdel ej större odlingskostnad än för sagda areal till ett hektar finge ingå i den stående delen, men följaktligen icke avsetts skola inverka på själva lånebeloppets storlek med hänsyn till hela odlingsarbetet å lägenheten ifråga. Intet torde alltså hindra, att i amorteringsdelen inräknas odlingskostnad och även annan övrig kostnad för iordningställande av lägenheten än byggnadskostnad. Vidare må antecknas, att egnahemsstyrelsen i sina tillämpningsföreskrifter för arbetarsmåbrukslånerörelsen ansett, att arbetarsmåbruk skall innehålla 2—3 hektar åker och odlingsmark, växlande efter förhållandena i olika landsdelar.

Härefter har egnahemsutredningen anfört följande:

I anslutning till förestående redogörelse vilja utredningsmännen sammanfattningsvis anföra, att bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk åsyftar att i görligaste mån förstärka dylika jordbruk till att lämna innehavarna ökad eller helst full försörjning av jordbruken, medan arbetarsmåbruksverksamhetens syftemål är att tillskapa jordbrukslägenheter avsedda att lämna tillskott till den huvudsakliga försörjningen av säsongartade förtjänstarbeten. Uppgiften för arbetarsmåbruken är sålunda att lösa innehavarens bostadsfråga och i anslutning därtill förbliva stödjordbruk. De böra

följaktligen icke betecknas eller anses såsom ofullständiga jordbruk i den bemärkelse 1934 års kungörelse avser. Ett motsatt betraktelsesätt skulle innebära, att staten skulle genom en verksamhetsgren befordra minskningen av antalet ofullständiga jordbruk men samtidigt genom en annan verksamhetsgren främja tillkomsten av nya sådana jordbruk. Enär såsom ovan anförts det torde hava avsetts, att i anläggningskostnaderna för arbetarsmåbruk, vilka kostnader skola täckas av arbetarsmåbrukslånet för lägenheten, skulle få inräknas kostnaderna för lägenheternas uppodling till avsedd areal, torde följdriktigheten få medföra, att så jämväl torde hava varit avsett med övriga kostnader för iordningställandet (såsom stenröjning, jordkörning och betesförbättring).

Egnahemsutredningen kommer alltså till den meningen, att hinder synes möta att nu jämställa arbetarsmåbruk med ofullständiga jordbruk, när det gäller bidrag jämlikt 1934 års kungörelse avseende nyodling och jordförbättring å ofullständiga jordbruk.

Å andra sidan må framhållas, att arbetarsmåbrukskungörelsens bestämelse om odlingskostnad — enligt vad egnahemsutredningen erfarit — ända från början tillämpats så att i lånet icke fått ingå sådan kostnad för mera än så stor areal att lägenhetens hela åkerareal uppgår till ett hektar, men även att byggnadskostnaderna de två senaste åren stegrats i den grad, att möjlighet sagda år i allt fall sällan funnits att inom ramen av maximilånegränsen inrymma odlingskostnad för mera än ett hektar och ej heller annan dylik kostnad. Egnahemsutredningen har inhämtat, att medeltalet för arbetarsmåbrukslån för hela riket under år 1937 väsentligt stegrats i förhållande till föregående år och utgjorde 5,810 kronor; så hade lån till maximibelopp utdelats till 73.51 % av alla lån. Egnahemsutredningen måste som synnerligen viktigt understryka, att arbetarsmåbruken skyndsamt vinna den utveckling att 2 kor jämte smådjur kunna födas därå. Detta är givetvis ej i regel möjligt med ett hektar åker. Då innehavarna av dylika lägenheter äro mindre bemedlade eller obemedlade, måste tillses, särskilt då arbetarsmåbruk utlägges å helt eller nästan helt icke odlad mark, att erforderliga hjälpmöjligheter finnas för ett verkligt iordningställande av lägenheterna. Eljest kan det befaras, att ofullständiga arbetarsmåbruk uppstå, varvid det i ladugårdsbygget nedlagda kapitalet ej kommer till utnyttjande. Slutligen må framhållas, att lika viktigt som iordningställande av erforderlig åkerareal är, att betesmöjligheter ordnas inom lägenhetens område.

Utredningsmännen äro för närvarande icke i tillfälle att taga närmare ståndpunkt till föreliggande spörsmål, som emellertid kommer att behandlas vid den översyn av gällande författningar, som utredningsmännen ha att verkställa.

Utskottet.

Vid bedömandet av förevarande spörsmål, huru arbetarsmåbrukslåntagare skola förhjälpas till att kunna genomföra sina egnahemsbildningar i avseende å nyodling och annan jordförbättring synes det utskottet nödvändigt att söka skilja mellan ofullständiga jordbruk och stödjordbruk. Bidragsverksamheten för ofullständiga jordbruk åsyftar att i görligaste mån förstärka dylika jordbruk till att bereda innehavarna ökad och helst full försörjning såsom jordbrukare. Arbetarsmåbrukslånerörelsens syftemål åter är att tillskapa lägenheter, därå innehavarna kunna erhålla bostad samt tillskott till sin huvudsakliga försörjning av annat förtjänstarbete. Såsom 1936 års egnahemsutredning påvisat, torde avsikten ha varit, att arbetarsmåbruks-

lånen skulle beräknas täcka samtliga kostnader för hela iordningställandet av arbetarsmåbruken, inbegripet uppodling och andra jordförbättringar. Så har emellertid vid tillämpningen icke skett. Utskottet vill därför liksom egnahemsutredningen understryka, att i fortsättningen synes böra tillses, att arbetarsmåbruken skyndsamt kunna ernå den uppodling, att 2 kor jämte smådjur kunna födas därå. Huruvida den härför erforderliga hjälpen bör lämnas genom arbetarsmåbrukslånetilldelningen, vilket från början avsetts, eller i form av särskilt statsbidrag utöver lånet, såsom motionärerna föreslagit, lämnar utskottet öppet i avvaktan på det förslag, som egnahemsutredningen förebådat. Utskottet vill emellertid framhålla, att statens skilda hjälperformer inom egnahemsväsendet böra så avvägas att de i praktiken på bästa sätt tjäna sina olika ändamål och att önskvärd enhetlighet och överskådlighet vinnes. Ehuru utskottet sålunda finner, att det i föreliggande motion framförda spørsmålet tarvar omprövning i och för en ändamålsenlig lösning, anser sig utskottet med hänsyn till pågående utredning icke böra taga närmare ställning till motionärernas förslag.

Under återopandande av det anförda hemställer utskottet,

att motionen II: 84 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 april 1938.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 54.

Reservation:

av herr *Ericsson* i Sörsjön — med instämmande av herr *Olsson* i Rödningberg — som yrkat bifall till motionen II: 84.